

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/umistovani_deti_PPPD.pdf/fb58f7da-a93c-6ef2-0602-40b7d7ee536d .

10. JUDr. Lucie Trnková, Ph.D. Náhradní péče o dítě. Praha, Wolters Kluwer, 2018, 168 st., ISBN 978-80-7552-864-3, ст.90-91.

11. JUDr. Věra Novotná, JUDr. Eva Burdová, JUDr. Jana Riedlová Jurková. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. S komentářem. Olomouc, Nakladatelství Anag, 2016, 807 st., SNB.

12. Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2-hlava3-dil3-oddil2>.

13. Zákon č.115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>.

14. Кройтор В.А. Форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Порівняльно-аналітичне право* : електрон. наук. фахове вид. 2018. №5. С. 122–127. URL: http://pap.in.ua/5_2018/32.pdf.

15. Сімейне право : Підручник/ за загальною ред. проф. В.А. Кройтора та доц. В.Ю. Євко. Харків : ХНУВС, 2016. 512 с.

ІВАНІЮТА Н. В.,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри юридичних
дисциплін

(*Донецький юридичний інститут
Міністерства внутрішніх справ
України*)

УДК 347.91

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.4.10>

ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ В ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

У статті проаналізовано окремі питання електронного правосуддя в цивільних справах з урахуванням національного та європейського досвіду. Акцентовано увагу на визначенні електронного правосуддя згідно з рекомендаціями Комітету міністрів Ради Європи CM/Res (2009) державам – учасницям Ради Європи з електронної демократії від 18 лютого 2009 року для важливості подальшого змістовного та сутнісного аналізу певних національних механізмів та стану системи електронного правосуддя в національній правовій системі, в тому числі з розгляду цивільних спорів.

Виявлено, що використання інформаційних і комунікаційних технологій та інших технічних новацій для забезпечення судової діяльності, зокрема під час розгляду цивільних справ у судах, є найактуальнішою тенденцією на теренах ЄС та України.

Проаналізовано програми Європейського Союзу “Justice Programme” і “Rights, Equality and Citizenship Programme”, проект “European E-Judicial”. Аналіз змісту можливостей проекту “European E-Judicial” дає можливість стверджувати, щодо його прогресивність може бути врахована в національному досвіді розвитку електронного правосуддя. Пропонується розглянути доцільність створення єдиної судової платформи, подібної до проекту “European E-Judicial”, та платформи вирішення цивільних спорів онлайн в Україні.

На підставі аналізу чинного законодавства виявлені форми електронного правосуддя в цивільному судочинстві. Зазначено на необхідності подальшого вдосконалення процедур електронного доказування, автоматизації процесу управління справою, безперервної оцінки роботи системи, забезпечення ефективного зв'язку представників сторін, безпеки судових матеріалів тощо.

Вбачається доцільність подовження дії норми після закінчення загальнонаціонального карантину щодо можливості участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів.

Ключові слова: електронне правосуддя, цивільне судочинство, цивільні справи, судові засідання, інформаційні технології.

Ivaniuta N. V. Electronic justice in civil cases: national and European experience

The article analyzes some issues of e-justice in civil cases, taking into account national and European experience. Emphasis is placed on the definition of e-Justice in accordance with the recommendations of the Committee of Ministers of the Council of Europe CM / Rec (2009) 1 to the member states of the Council of Europe on e-Democracy of 18 February 2009 for the importance of further substantive and substantive analysis of certain national mechanisms and e-justice legal system, including the consideration of civil disputes.

It was found that the use of information and communication technologies and other technical innovations to ensure judicial activity, in particular, during the consideration of civil cases in courts, is the most current trend in the EU and Ukraine.

The programs of the European Union "Justice Program" and "Rights, Equality and Citizenship Program", the European E-Judicial project are analyzed. The analysis of the content of the possibilities of the European E-Judicial project makes it possible to state that its progress can be taken into account in the national experience of e-justice development. It is proposed to consider the feasibility of creating a single judicial platform similar to the European E-Judicial project and a platform for resolving civil disputes online in Ukraine.

Based on the analysis of current legislation, forms of e-justice in civil proceedings have been identified. The need for further improvement of electronic evidence procedures, automation of the case management process, continuous evaluation of the system, ensuring effective communication between the parties, security of court materials, etc. is noted.

It is considered expedient to extend the norm after the end of the national quarantine on the possibility of participating in a court hearing by videoconference outside the courtroom using their own technical means.

Key words: e-justice, civil procedure, civil cases, court hearings, information technology.

Вступ. За останні роки увага не тільки європейських, але й українських науковців до можливостей використання інформаційно-комп'ютерних технологій та сучасних інноваційних засобів у діяльності органів судової влади значно виросла. Особлива увага приділяється різноманітним розробкам у сфері інноваційних технологій та побудові стратегій з використання та впровадження новітніх наукових досягнень світу інформатизації та комп'ютеризації, що безумовно є досить прогресивним явищем у розвитку європейського та національного електронного правосуддя та має велике значення у вирішенні цивільних справ.

У цивільному судочинстві наявні окремі елементи електронного судочинства. Однак на практиці переважають традиційні (паперові, очні) форми судових процедур та процесу-

альних дій у процесі вирішення цивільних спорів. Треба підкреслити, що ключовим напрямом в аспекті «діджиталізації» правосуддя є зменшення такої «фрагментарності» під час розгляду цивільних справ та впровадження повного функціоналу електронного правосуддя в український судовий простір.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд особливостей впровадження та розвитку електронного правосуддя в цивільних справах з урахуванням національного та європейського досвіду.

Результати дослідження. Згідно з рекомендаціями Комітету міністрів Ради Європи CM/Res (2009) державам – учасницям Ради Європи з електронної демократії від 18 лютого 2009 року під електронним правосуддям розуміється використання інформаційно-комунікаційних технологій у реалізації правосуддя усіма зацікавленими сторонами в юридичній сфері з метою підвищення ефективності та якості державних служб, зокрема для приватних осіб і підприємств. Воно містить електронне спілкування та обмін даними, а також доступ до інформації судового характеру. Його основна мета – підвищення ефективності судової системи та якості правосуддя, оскільки доступ до правосуддя – це один з аспектів доступу до демократичних інститутів і процесів.

Використання інформаційних і комунікаційних технологій та інших технічних новацій є невід’ємним аспектом сучасного світу, який проникає у всі сфери життя. Наразі залишається актуальним питання про застосування цих технологій для забезпечення судової діяльності, зокрема під час розгляду цивільних справ у судах. Досвід інших країн світу свідчить про те, що це призводить до підвищення доступності правосуддя, скорочення й прискорення процедур розгляду справ у суді, а також до істотного зниження судових витрат, що є надзвичайно вагомими факторами розвитку ефективного механізму правосуддя [1, с. 222].

Сьогодні в країнах Європейського Союзу є проєкт “European E-Judicial” [2], згідно з яким створені правові інститути, які дозволяють визначити компетенцію юридичних органів, заохочують впровадження та використання в кожній державі-члені новітніх інформаційних ресурсів та комунікаційних технологій, забезпечують електронну передачу документів між державними органами та проведення відеоконференцій. Позитивним та прогресивним явищем цього ресурсу є вміст великої кількості інформації про держав-членів та їхні правові системи, об’єднані загальним законодавством, європейським правом з урахуванням різних аспектів цивільного та комерційного права.

17 грудня 2013 року Європейським Парламентом та Радою після двох років узгодження було запроваджено прогресивну програму Європейського Союзу “Justice Programme” і “Rights, Equality and Citizenship Programme” 2014–2020 [3].

Загальною метою цієї Програми визначено створення справді європейського простору правосуддя, заснованого на взаємній довірі, а також сприяння судовій співпраці в цивільних і кримінальних справах, допомозі в семінарах для суддів, прокурорів та інших юристів. Відповідно до ст. 6 цієї Програми підтримується подальший розвиток та фінансування порталу e-Justice. Запровадження цього порталу стало визначним досягненням у розвитку електронної юстиції й результатом низки домовленостей.

Запроваджений портал був загалом позитивно оцінений користувачами, у подальшому поступово удосконалювався та розширювався шляхом доповнення новими функціями, зокрема динамічних електронних форм. Наприклад, на порталі E-Justice міститься European Judicial Atlas in civil matters, що підтримується Європейською комісією й надає інформацію щодо судової співпраці в цивільних справах [4]. Так, Атлас надає зручний доступ до інформації, що має відношення до судової співпраці в цивільних справах, дозволяє визначити компетентні суди або органи, до яких можна звернутися (назви й адреси всіх судів у державах-членах, які розглядають цивільні й комерційні справи (суди першої інстанції, апеляційні суди тощо) і географічних районів, у яких вони мають юрисдикцію), а також заповнити онлайн-форми, які існують для деяких із цих питань, змінити мову форми й передати форми в електронному вигляді. Інформація Атласу стосується таких питань:

- 1) юридична допомога;
- 2) медіація (посередництво) у цивільних і комерційних справах;
- 3) служба доставки судових та позасудових документів;
- 4) європейські процедури (European Order for Payment Procedure та European Small Claim Procedure);
- 5) отримання доказів;
- 6) визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах та європейського виконавчого листа;
- 7) аліментні зобов'язання;
- 8) компенсація жертвам злочинів.

Цікавою для українського правосуддя є ідея створення єдиної системи онлайн-судів. Наприклад, у Лондоні діє Online dispute resolution system – платформа вирішення спорів онлайн [5].

Безперечно, суди країн Європейського союзу мають набагато більше реальних можливостей для впровадження інформаційних та комунікативних технологій, а також електронного правосуддя в судочинство. Слід відмітити, що провадження інформаційних та комунікативних технологій та електронного правосуддя в інших країнах проводилась послідовно впродовж більше десяти років шляхом проведення багаторічних пілотних проєктів, що дозволяло визначити за допомогою практичного застосування найбільш ефективні процедури, які доцільно запровадити в чинне законодавство [6, с. 45].

В Україні прикладами запровадження технічних новацій у цивільний процес можна вважати: режим відеоконференції, транслявання перебігу судового засідання в мережі Інтернет (ст. 7 Цивільного процесуального Кодексу України (далі – ЦПК України)); Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему (ст.14 ЦПК України); електронні докази (Глава 5 § 5 ЦПК України); фіксування судового засідання технічними засобами (Глава 7 ЦПК України). Крім того, діють сервіси онлайн-сплати судового збору, отримання інформації щодо стадій розгляду судових справ, Єдиний державний реєстр судових рішень, надсилання процесуальних документів електронною поштою учасникам судового процесу.

Для досягнення окремих зазначених завдань в Україні в 2012 році була розроблена Концепція електронного суду Державним підприємством «Інформаційні судові системи» [7].

Система «Електронного суду» зараз вдало впроваджена в національну систему судочинства та має велике значення у вирішенні цивільних справ. Зауважимо, що цю систему важливо вдосконалювати в частинах технічного та юридичного забезпечення та застосування.

02.04.2020 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 № 540-ІХ. Цим законом внесено певні (тимчасові) зміни, в тому числі до цивільного судочинства. Так, під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), учасники справи можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Підтвердження особи учасника справи здійснюється із застосуванням електронного підпису, а якщо особа не має такого підпису, то у порядку, визначеному Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» або Державною судовою адміністрацією України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» або Державною судовою адміністрацією України» [8]. Тобто на період дії загальнонаціонального карантину запроваджена більш проста форма участі у судовому засіданні – дистанційна. Вважаємо, що таку форму участі доцільно залишити і після зняття карантинних заходів для спрощення доступу до правосуддя.

Висновки. Враховуючи розвиток електронного правосуддя в цивільних справах європейських країн, який є досить вдалим та безперечно має великі переваги над національним, перспективним та пріоритетним напрямом є співробітництво України з країнами Європейського Союзу, яке сприятиме спрощенню доступу до правосуддя та, відповідно, підвищенню

ефективності цивільного судочинства. Вдосконалення процедур електронного доказування, автоматизація процесу управління справою, безперервна оцінка роботи системи та забезпечення ефективного зв'язку представників сторін, безпека судових матеріалів сприятимуть реалізації європейських основ судочинства в Україні.

Пропонується розглянути доцільність створення єдиної судової платформи, подібної до проєкту “European E-Judicial”, та платформи вирішення цивільних спорів онлайн.

Вбачається доцільність подовження дії норми після закінчення загальнонаціонального карантину щодо можливості участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів.

Список використаних джерел:

1. Ізарова І. О. Розвиток електронного правосуддя в цивільних справах у Європейських країнах. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 222–227.
2. Проєкт European E-Judicial. URL: <https://e-justice.europa.eu>.
3. Regulation (eu) no 1382/2013 of the European Parliament and of the council of 17 December 2013 establishing a Justice Programme for the period 2014 to 2020. *EUR-Lex*. Access to European Union law. 2013. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:354:0073:0083:en:PDF>.
4. European Judicial Atlas in civil matters. 2013. URL: https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-en.do.
5. Online dispute resolution system. URL: <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/?event=main.trader.register>.
6. Ізарова І. О. Перспективи запровадження електронного правосуддя в цивільному судочинстві в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. № 24 (2). С. 44–47.
7. Концепція електронного суду Україною. URL: http://kbs.org.ua/files/koncept_d.pdf.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>.

